

С. Й. Вовканич

доктор економічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
відділу регіональної економічної політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім. М. І. Долішнього НАН України», м. Львів

СУСПІЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕЇ: НОВІТНІ ВИКЛИКИ І ЗАГРОЗИ

У статті розглядаються питання зростання загроз державотворчим процесам, збереженню національної ідентичності та нові виклики суб'єктності України, її національній безпеці. У цьому контексті пропонується підвищити вагу складових української національної ідеї (УНІ) шляхом уведення їх в ранг стратегем (програм дій) урядової Стратегії сталого розвитку «Україна 2020». Це уможливить в базових блоках складових УНІ виокремити не лише загальнонаціональні пріоритети соціально-економічного розвитку, а й врахувати регіональну специфіку і першочерговість завдань духовно-інтелектуального забезпечення державотворення в Україні, його ідеологічні засади, роль і концепти.

Ключові слова: українська національна ідея (УНІ), стратегема розвитку, Стратегія сталого розвитку «Україна 2020», складові УНІ, соборність України, національна ідентичність, українськість, гідність людини і нації, національна безпека.

Vovkanych S. THE PUBLIC TRANSFORMATIONS OF UKRAINIAN IDEA VALUES: NEW CALLS AND THREATS

The growth of threats to the state development processes, to the maintenance of national identity and new calls of state independence of Ukraine, are discussed in the article. In this context it is suggested to promote the weight of constituents of the Ukrainian national idea (UNI) by their bring to the grade of strategems (programs of actions) of governmental Strategy of steady development «Ukraine 2020». It will make possible to select in the base blocks of constituents of UNI not only the national priorities of socio-economic development, but also the regional specific and primariness of tasks of the spiritually-intellectual providing of the state development in Ukraine, its ideological principles, role and concepts.

Key words: Ukrainian national idea (UNI), development strategem, Strategy of steady development «Ukraine 2020», constituents of UNI, collegiality of Ukraine, national identity, ukrainity, dignity of man and nations, national safety.

Де-факто народна, справді вітчизняна, релігійно братовбивча війна, нав'язана Україні путінською Росією, показала: нині в українській нації немає нічого ціннішого і більш консолідуючого, водночас найбільш ненависного для агресора, аніж ефективний духовно-інтелектуальний концепт-конструкт державотворення. Рашизм окупанта, втілений в сучасній загарбницько-реваншистській ідеології «руського мира», виявив і виявляє всю свою сьогоднішню військову потугу і давню традиційну імперську лють до Української Національної Ідеї (УНІ) як основи основ державотворчих візій, що ґрунтується не лише на древній культурі Русі-України, а й акумулюють модерні європейські цінності, свободи Майдану та соціогуманізм бінарного захисту і розвитку людини і нації, їх бажання співпраці та інтеграції з вільним світом [4]. У то же час наш північний сусід, одержимий великодержавно-реваншистським духом імперсько-церковних ідеологем «руського мира», забувши долю Судет, по-фарисейськи сакралізував анексію Криму, веде проти України не тільки інформаційну, але й гарячу війну. Росія, мілітаризуючи півострів, як спадкоємець імперії зла, продовжує її пропагандистську практику, перманентно дезінформує світ про «загрози» київської хунти, «бендеровцов», «правосеков» тощо; обстрілює Київ, його споконвічні прагнення самореалізуватися та звільнитися, нарешті, з «обіймів» чи то «старшого брата», чи то «руського топтыгина».

Євроінтеграційна перспектива України не зупинила Путіна навіть від зняття з Росії прадавньої фальшивої маски братерства, сьогоднішнього стратегічного партнерства, піти на порушення Великого договору між Російською Федерацією і Україною, зрадливо знехтувати обов'язками гаранта Будапештських домовленостей щодо захисту неядерної сусідки. Ненависть до УНІ, боязнь Майданів як масового вияву європейських цінностей, зростання національно-державницької самосвідомості, зміцнення власної самобутності актуалізували і активізували розроблення російським політологам не тільки загарбницько-імперської ідеології цинічного «декомпозиціонування України», нахабно камуфлюючи її під буцімто нагальну потребу федералізації, захисту російськомовних, а і прискорили реалізацію сепаратистами і найманцями Росії вбивство мирних людей, дітей, нищення лікарень та шкіл. Світ нині знову свідок боротьби українства за ідею своєї державної самостійності – споконвічної основи єдності, буття і суверенності нації та утвердження її іншості. «Градами», «буками» розстрілюється новітня візія національного ідеалу, його місія майбутніх соборних, націоцентричних і державотворчих цивілізованих пошуків.

Знаний український вчений І.О.Белебега в своїй останній прижиттєвій книжці наводить і аналізує 109 дефініцій української національної ідеї [3]. Однак, заради об'єктивності зазначу два моменти. По-перше, підтверджу слова відомого вченого з Харкова, що «у

наведеному переліку означень висвітлена лише фрагментарна сутність УНІ» [с. 99]. По-друге, не розширюватиму цей аналіз, аби тільки констатувати, що у науковому українському обігу дискурс національної ідеї – найбільш суперечливий, аж до повного заперечення. Замість суперечок і категоричних відкидань – краще розгляд конструктів.

Звичайно, кожен свідомий громадянин України, що живе на її землі (чи поза нею), але любить Україну і працює задля її добра, – може плекати свою власну ідею. Попри те, в ім'я її втілення, усі ми, українці, повинні мати і працювати спільно на єдину соборну ідею україноцентричної держави як духовно-інтелектуальної запоруки її розбудови, тобто ідеологію буття і смислу збереження етнічної, економічної, мовно-культурної, релігійної та іншої ідентичності українства. УНІ – це засаднича платформа і екзистенційна матриця недопущення знеособлення людини і знеодержавлення нації, її духовно-інформаційний код підвищення імунітету (опірності) асиміляції реваншистсько-імперському зоднорідненню. Адже саме насильні перерви в тяглоті (спадковості) розвитку батьківських традицій, імперські заборони генерувати власні інноваційні ідеї в цивілізаційному розмаїтті народів світової співдружності, штучні голодомори, зловмисно-цілеспрямовані насильні виселення – стали смертоносними і найбільше деукраїнізували соціум, схибили його мислення та зросійшили інформаційний простір.

Мета дослідження – визначити основоположні складові української ідеї в системі сучасного державотворення та за умов загроз національній безпеці. Показати, що нова соціогуманістична парадигма бінарного захисту і людини, і нації соціалізує як людиноцентричні європейські цінності, так і охоплює націоцентричні їх орієнтацій з врахуванням сьогодішніх воєнних, інформаційних, духовно-інтелектуальних, енергетичних, економічних та інших викликів корінному народу, що живе на своїй землі, у власному мовно-культурному, історичному середовищі. Попри те, далі вмирає за своє природне право – зберегти українськість, захистити державний суверенітет.

Незалежно від розмаїття поглядів, дискусій і підходів до формування УНІ не можна заперечити факти, що історично процес виникнення, становлення та поширення української ідеї проліг від Руси-України, демократичної Конституції Пилипа Орлика, Кирило-Мефодіївського соціального гасла “Україна без холопа і пана” через Міхновське усвідомлення України як національної самостійної держави, боротьбу УНР, її злуку з ЗУНР та визвольно-бойовий клич УПА “здобути або вмерти” за неї до сьогодішніх пошуків і розробки євроінтеграційної стратегії розвитку нашої країни в системі модерних світових держав та досягнень їх життєвих стандартів. Упродовж цього тривалого і складного періоду на історичний генезис складових УН впливали та впливатимуть спадковість і новаторство, еволюційність і революційність майданів, зовнішні та внутрішні фактори, суперечні інтереси, світогляди і цінності, зрештою, запекла боротьба.

Сьогодні ми свідки кровопролиття на сході України не лише за базові людиноцентричні європейські цінності – людську гідність, свободу, демократію, верховенство закону, толерантність тощо [6]. Українство незахищене і від зовнішньої агресії сусіда, і від внутрішнього рудименту т. з. радянської людини, сформованої сусідом. Тому змушене боротися за двовалентний захист людини і нації, їхню соборну єдність і державну суб'єктність, суверенітет й ідентичність, за історичну та сьогодішню правду, за український інформаційний (і не лише) простір, ресурси, активи, зрештою, за своє буття як вільного народу, за тяглість його розвитку. За таких непростих умов трансформуються цінності, модернізується не лише економіка, а і нових смислів набувають знання, культура, свідомість, їх ролеві функції в безперервності поступу, генеруванні нових ідей, месиджів.

Національна ідея – це своєрідний комплекс вірувань і духовне кредо народу, квінтесенція патріотичних почувань, національного світобачення та усвідомлення державної незалежності, суверенності її інтересів. Це концепт-конструкт духовно-інтелектуального потенціалу нації – себто людей-державотворців і співгромадян, які спираючись на минуле, нині мобілізують державотворчі сили на здобутки європейського майбутнього, на становлення і консолідацію українського народу як єдиної політико-етнічної спільноти і цілісної одиниці світового співтовариства, що наближає національний ідеал до найвищих досягнень людства в різних сферах розумної його життєдіяльності на шляху прогресу і добробуту. Отож, запропонований концепт УНІ не залишає поза увагою націоцентричність державотворення, він суголосний сучасній інноваційній, інформаційно-просторовій моделі розбудови національної держави, реалізації її євроінтеграційних намірів та впровадженню нової соціогуманістичної парадигми захисту і людини, і нації, зокрема напрямкам, що увійшли в Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [2]. Своєю чергою, аксіологічний підхід до державотворчих процесів актуалізує екзистенційний імператив: не виносити за дужки систему ідеологічного забезпечення, яка ґрунтується на загальноукраїнських інтересах, акумульованими такими пріоритетами національної ідеї – Україна:

- соборна,
- українська,
- гідна людини, нації та людства.

Визначивши пріоритетність «СУГ» (соборність, українськість, гідність) і акцентуючи увагу на імперативі комплексного їх дослідження в сучасній структурі УНІ як стратегем (програм дій), підкреслимо потребу міждисциплінарного підходу до їх аналізу. При цьому наголосимо, що:

Соборна – це не тільки географічні, територіально-просторові атрибути, а соборна здатність нації разом ефективно творити українську державу за допомогою консолідації сил усіх громадян, що в Україні та поза її межами проживають. Соборність, євроінтеграція – це не лише конкурентоздатність, технічна якість продукції, її економічна ціна, а соціальні цінності

людини. Це – духовна єдність народу на своїй землі, його якісно-ціннісна (аксіологічна) характеристика, його соціальний капітал як довіра до ряду, банків, міліції, судів та інших інституцій, в якій точці країни вони не містилися. Духовно-моральна, ментально-світоглядна соборність сильніша від матеріально відчутної. Лише таке розуміння соборності допоможе сформувати єдиний національний економічний, мовно-інформаційний, культурний, релігійний та інші простори, аби допомогти всім українцям, незалежно від місця проживання, усвідомити себе соборною державоцентричною нацією. Це особливо важливо для формування українського соціуму як спільноти, в якій домінують доцентрові (соборні, євроінтеграційні), а не відцентрові (регіональні, українофобські) сили і поля впливу, що зловмисно підживлюються ззовні.

Отож, соборність охоплює не лише інтеграцію економік регіонів, а й консолідацію народу на рівні патріотичних, духовних, морально-психологічних і світоглядних характеристик, внутрішньо притаманних людині, її свідомості, соціальним цінностям та ментальності. У ракурсі соборності нового значення набуває реінтеграція тимчасово окупованих територій, зокрема рекультрегіоналізація – адаптація воюючих сторін в духовному, культурному аспекті. У 3-му тисячолітті український народ, як і понад триста років тому, прагнуть поневолити. Україна сьогодні не є соборною територіально, але соборною і єдиною в боротьбі з агресором. Це свідчить про те, що тест на соборність є репрезентативним і валідним індикатором не тільки цілісності території, а і якісного формування пасіонарності нації, її державної ідеї. Можна лише пошкодувати, що своєчасно на рівні ні регіональної, ні загальнонаціональної політики держави не було науково-ідеологічно введено соборність як стратегему сталого розвитку країни. Якби ми вчилися соборності, то сьогодні мали б національну державу, були в НАТО, ЄС і не мали б АТО [10].

Якщо Україна серйозно прийняла інноваційну модель свого розвитку, буде (а не далі імітує) постіндустріальне інформаційне суспільство, де домінуватимуть знання, інновації, інтелект та наукомістка економіка; справді вибрала євроінтеграційний вектор зовнішньої політики, орієнтується на проведення якісних змін і досягнення високих стандартів добробуту, то без модернізації всіх сфер свого внутрішнього життя на соціогуманістичних засадах, особливо освіти, науки, інформаційних систем комунікації, структурної політики тощо – їй не обійтися. За цих умов, хоче вона того чи ні, має звернути увагу не лише на важливість трьох основоположних складових новітньої науки інформатики: семантику (наука про зміст інформації), аксіологію (цінність інформації) і семіотику – вивчає призначення знакових систем для передавання (приймання) різних повідомлень. А й поглянути на інформатику як вагому теорію творення модерного інформаційного суспільства, збереження мовно-культурної, ментальної ідентичності української (і не лише) нації, водночас зважити на такий буцімто парадокс: чим більше під час творення

інформаційної спільноти, систем її програмного забезпечення заглиблюватимемося в соціальну інформатику, зокрема в когнітивну (пізнавальну), креативно-інноваційну її частини, тим дивовижними і напрочуд сучасно-системними видаватимуться думки нашого національного Пророка про націю як цілість “живих, мертвих і не народжених”. Зокрема, розуміння і акумулювання ним національної ідеї в Слові, віру в його силу, вагу та роль як духовно-інформаційної першооснови тяглості розвитку народу, доленосне значення безперервності вільного передавання знань, досвіду, традицій з покоління в покоління для збереження мовної, етнічної та культурної його ідентичності серед світового розмаїття, особливо за умов насильного зодноріднення, асиміляції та імперського доросійщення підневільної нації.

Саме з системним Шевченковим підходом до нації виразніше бачитимемо, як нам насильно і зі злочинною метою переривали не лише трансляцію від покоління до покоління питомий український контент, а і яка надпотужна пропагандистська імперсько-більшовицька машина жорстко і жорстко пригнічувала творення нових знань, тримала українців в інформаційному ізоляціонізмі, аби ми не знали ні досягнень світової науки, освіти, культури, тобто ні чужому не навчалися, ні свого не цуралися. Особливо різними неправдами забороняли нерецenzованого Шевченка, за яким не було і «зерна неправди». Адже сьогоднішній агресор давно розумів: чим правдивіше морально, чим глибше історично черпатимемо знання, чим швидше та якісніше їх збагачуватимемо під впливом національної еліти, тим вагомим буде наш інтелектуальний трансфер нащадкам. Тобто чим динамічніша духовно-інформаційна мобільність (ДИМ) нації за критерієм передавання традиційних і творення нових знань, їх руху і соціалізації, тим швидшим буде звільнення і прорив в світові цивілізовані простори.

У ВР з подачі лівих сил (парадокс!) в Конституцію України внесено буцімто демократичну норму державотворення: «жодна ідеологія не може називатися державою як обов'язкова» [1, с. 15]. Забули, що множинність поглядів на антиукраїнську семіотику, пам'ятників більшовицьким вождям, вулиць, названих на їх честь, не зміцнює соборність України; це не те розмаїття, котре стимулює її прогрес. Забули, що основою поштовху до творчого пошуку та діянь є цінна ідея, інформація, помножені на високо добродійну мотивацію людини, її талант і тяжкий труд. Але Слово (Logos) – первень інформаційного процесу, де потрібні три обов'язкові елементи: джерело інформації, канал її передачі і приймач (споживач), де матеріальне та ідеальне (духовно-інформаційне) тісно переплітаються. У цьому сенсі інформацію можна вважати ідеально-матеріальним субстратом.

Отже, поняття «Соборна Україна» в триптиху УНІ об'єднує як низку матеріальних (земельно-територіальних, мінерально-природних) економічних, фінансових, інфраструктурних, екологічних ресурсів, так і ідеальних (духовно-інтелектуальних, інформаційних, культурно-освітніх, науково-

технологічних, світоглядних та інших) нематеріальних трансферів і активів, людських капіталів, морально-правових норм та соціально-психологічних факторів суспільного поступу, зрештою, підвищення ефективності економіки. Що більше, якісні та кількісні параметри цього блоку несуть місійні сенси УНІ та результати від їх втілення для практики державотворення України, підвищення її суб'єктності та сталості розвитку.

У цьому плані окреслимо специфіку таких завдань:

– світоглядне виховання молодого покоління в дусі загальнонаціонального розуміння (усвідомлення) давніх традицій державності українського народу. Йдеться, насамперед, про спільне розуміння історії довголітньої кровопролитної боротьби та важких страждань нації, аби прийдешні покоління жили в суверенній українській державі, та, врешті, мали достатні мотивації удосконалювати здобуте батьками, захистити історичну справедливість щодо самостійного розвитку на своїй – не чужій землі, в «колі вільних народів» і на фундаменті нових соціогуманістичних людських та міжнародних взаємин;

– орієнтація мотивів молоді та широкого суспільного загалу на досягнення сучасниками ефекту синергійності та націоцентричності (україноцентричності) в розбудові такої майбутньої держави;

– творення спільної концепції творення модерної майбутньої української держави, концепту бачення шляху консолідації нації на співжиття, формування її ідеології державотворчих процесів та аксіології вибору вектора інтеграції в світове співтовариство;

– досягнення єдності українського народу шляхом усунення потужного впливу асиміляційного чинника сильних світу цього та їх сателітів, які, намагаючись вижити на гостинній українській землі, свідомо чи несвідомо допомагають імперському загарбнику зросійщити Україну, розмиваючи національну ідентичність титульного народу, що дав назву державі в центрі Європи.

Таким чином, феномен соборності України, насамперед, – це її цілісність і керованість, ціннісні (аксіологічні) вектори прориву на світові простори, а не регіонально-партійні ідеологеми розриву і поділу населення на сорти, регіони і ринки збуту продукції. Соборність – це національно-свідома синергійність діянь людей як організованої спільноти, її ознака як духовно-інтелектуальної соціетальної «молекула», яку не можна розривати без втрати її якісних характеристик, як не можна їх зберегти без розв'язання проблем культурно-інформаційного середовища та простору. Ми програємо інформаційну війну, бо вчасно не сформувавши вітчизняний національний простір та не наповнили його українським патріотичним контентом.

Українська – означає самодостатність спільноти, її тяглість (спадковість), потрібну і спроможну ковітально відродити корінну (титульну) націю на її обітованій землі. Водночас, відкидає підкинута шовіністичне гасло «Україна лише для етнічних

українців», але не реальну констатацію, що найважче в плані національного і духовного відродження українців в Україні. Йдеться про формування нових стереотипів, які позиціонували б Україну у свідомості усього соціуму держави як «рідну хату», як дім нації, який слід розбудувати на спільних духовних цінностях, патріотичних почуваннях, інтелектуальних та культурних кодах та ідеалах українського народу, на притаманних йому традиціях, нормах і правилах поведінки, на інноваційних засадах модернізації національної економіки та політики держави відповідно до нових завдань, економічних укладів, національних інтересів і цивілізаційних глобальних викликів.

У цьому контексті серед головних завдань цього блоку бачаться наступні:

– збереження національної ідентичності (тотожності, автентичності) корінного, водночас титульного українського народу після багатовікового його поневолення та імперського нищення;

– інтенсифікування духовного і національного його ковітального відродження, де пріоритетом має стати збереження українськості як соборної ознаки національної ідентичності, що вирізняє українців в окреме самобутнє утворення, яке має домінуючі ознаки нації: власну землю, питому мову, відрубну культуру та своє світобачення, лише йому притаманне, яке у глобальному вимірі – гідне поваги серед світової мозаїки культур інших народів;

– виконання заповіді власного Національного Державного Гімну – «запануємо в своїй сторонці», зберігши свою тотожність і державну суб'єктність. Потрібна Українська Україна, адже російська вже збудована найманцями-сепаратистами в так званих регіональних республіках. Вдумаймося в гасло поляків початку 60-тих минулого сторіччя: «Зробимо Польщу Польщею!» чи американців – Люби Америку, або забирайся геть!

Патріоти України нікого не виганяють і не анексують чужі землі, не фетишизують моду мультикультурності та не на своїх землях творять Новоросію. Вони формують прийнятне толерантне поняття – громадянська нація. Адже вони вдома, у своїй оселі та громаді, на обітованій землі будують громадянське суспільство і толерантну державну ідеологію, в якій етнічність ніколи не визначала українськість. Їм нікуди і не треба виїжджати. Євромайдан довів: їхні цінності (відповідальна свобода, партнерська праця з вільним світом, демократія, повага людини і нації) – європейські. А Європа і європейськість – їхній природний стан; героїзм свідчить про їх пасіонарність та готовність вмирати за національну ідею. Однак, не їх вина, що агресія шовіністичних великоросів змусила проливати кров не лише за свою прадідівську землю, а і збереження національної ідентичності, за інформаційний простір, за мову, традиції, реформи, врешті, за європейські цінності, за які благополучний світ не хоче вмирати. Тут Україна понад Європою. Ба більше, українцям доля витягнула жеребок: у 3-му тисячолітті прорватися з імперського ізоляціонізму на світові простори, аби, нарешті, відвоювати право своєї суб'єктності – бути українцями, а не

малоросами в провінційних регіонально-обласних псевдореспубліках, скроєних неофюрерами за російськими ідеологічними лекалами часів ще Івана Грозного.

Гідна людини, нації і людства – передбачає створення належних соціально-економічних, екологічних умов окремій особистості шляхом не лише піднесення рівня матеріального добробуту, європейських стандартів життя (до яких нація поки що не «дотягує»), але і духовних, ментальних можливостей самореалізації, спілкування, освіти, науки, національно-творчого середовища, яке поза «рамами нації», за Франком, поза національною ідеологією ні створити, ні зберегти – неможливо. Все, що твориться поза рамками нації – фарисейство або намагання дистанціюватися від своєї нації, її свободи. Складові високої ідеї нації, ослабленої імперським етно-інтелектогенцидом, повинні нести не лише всі компоненти ковітального розвитку для досягнення європейських стандартів життя, а й мати певні пріоритети для свого духовно-культурного, національного відродження через соціогуманістичне ставлення до потоптаної нації, червонокнижний захист її мови, культури, інформаційного простору, гуманно допомогти усунути антиукраїнську імперську семіотику, телепропаанду тощо. Ми не станемо вільними без очищення нашого інформаційного простору від постімперської російської брехні, зомбування і совдепії, з одного боку. З іншого, – маємо твердо усвідомити, що не може бути вільною людина допоки підневільною є її нація. Не однією своєю долею живе людина. Вона будує дім для своєї родини, нації, але ця її «рідна хата» не може в 3-ому тисячолітті будуватися на фундаменті теорій чучхе чи «руського мира», ігноруючи підмурівок досягнень цивілізованого людства.

Революція гідності задекларувала розбудову Нової України, де гідність, свобода людини та нації; їхні цінності не будуть відірвані від європейських і загальнолюдських. Новітні месиджі сповідує значна частка народу, яка стала на захист своє Батьківщини, готова створити справді адекватні суспільні інститути, спроможні модернізувати економіку, провести в життя програми розвитку держави, соціально-економічні, правові та інші реформи. Отож, в Стратегії «Україна-2020» не могла не відбитися рефлексія: «громадяни України довели і продовжуватимуть у надтяжких умовах щоденно доводити, що саме гідність (підкреслено нами – С.В.) є базовою складовою характер Українського народу» [2, с.1]. Щодо основних завдань блоку «гідність», то Стратегія навіть містить дорожню карту Уряду реалізації 62 реформ в економіці, банківській і фінансовій справі, освіті, медицині, обороноспроможності і т. д. У цьому контексті УНІ покликана допомогти виділити першочерговість їх проведення, підтримати Уряд, водночас акцентуючи, що політична воля, знання, внутрішня національна програма дій – це якості, це цінності, які повинні бути йому притаманні. Альтернативи цьому немає.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для реалізації Стратегії «Україна-2020», підвищення

ефективності національної економіки, насамперед, слід активніше мобілізувати низку неекономічних факторів (соціальні цінності, довіру людей до уряду, суду, банків, міліції тощо, їх знання, мотиви, добродійність, чесність), потрібні стаєри, а не бігуни на короткі виборчі дистанції; керівники-мислителі, що бачать націю в триєдиному Шевченковому вимірі: минуле, сучасне і ще ненароджене майбутнє. Керівник, що не є подвижником УНІ, – не державотворець і не будівничий українського Ідеалу. Маємо опрацювати довгострокову систему ідеологічного духовно-інтелектуального супроводу державотворення в Україні за умов нових потенційних викликів, загроз і безпекових ризиків; зробити складові УНІ стратегемами не лише на 20 років, а і на довшу перспективу. Головне, вже зараз в Стратегії «Україна 2020» надолужити довготривалу відсутність в державі чіткої ідеологічної концепції.

Стратегізація складових УНІ дозволить розробляти конкретні урядові програми, дерево цілей їх впровадження, систему забезпечення ресурсами, проведення необхідних реформ, прийняття законів тощо. Адже сподіватися, як колись, на регіони, а тепер на децентралізацію – не варто. Регіональних лідерів ніколи не вистачало на серйозний розгляд ідеологій державотворення в Україні, на панукраїнські проекти безпеки по всьому периметру пограниччя. А пограниччя виявилось в оцінюванні агресії Росії проти України, на жаль, строкатим, особливо дивують керівники деяких держав ЄС щодо продовження економічних санкцій проти Росії, які стали інструментом Путіна у випробуванні ЄС на міцність. Це зайвий раз свідчить, що УНІ має розглядатися комплексно як у всеукраїнському, так і в загальносвітовому контекстах, насамперед, в плані безпеки територій, захисту цінностей, регіонального розмаїття інтелектуальних активів. Не можна ігнорувати неекономічні чинники у сьогоднішніх умовах неефективної держави [7]. Словоблуддя щодо будітмо потреб федералізації України, почути Донбас – це від лукавого. Слухати треба усю Україну в ексклюзивно українській тотожності!

У ХХІ сторіччі вага цінностей будітмо вже є зрозумілою: будь-які міжнародні союзи повинні насамперед утворюватися на основі духовно-культурних, освіто-інтелектуальних, морально-етичних національних цінностей, що збагачують і збагачуються самі загальнолюдськими здобутками, а не асимілюють самодостатні народи і народності. Голоси сильних світу сього не можуть робити безголосими ними ж ослаблені народи. Тому розглядаймо світову політику, українську регіональну та національну економіку в системі національної безпеки, захисту українськості, гарантування умов для бінарного розвитку і людини, і нації серед світового розмаїття культур, мов, економік тощо. Надання нової якості складовим УНІ як стратегем розвитку України дозволить задіяти не лише згаданий механізм рекультрегіоналізації тимчасово окупованої ворогом нашої землі, а і запозичити з практики ЄС низку інших принципів партнерства – конвергенції, субсидіарності, компліментарності тощо [8]. В умовах асиміляційного чинника, постімперських дій т. з.

радянської людини, її використання агресором в інформаційній і гарячій війні не обійти без комплексного врахування людини - націоцентричних цінностей, тобто без нової соціогуманістичної концепції захисту людини і нації [4].

Все це вимагає міждисциплінарних досліджень ідеології державотворення в Україні, копіткої роботи центрального уряду разом з регіонами. Над сучасною візією націо-державотворення мають працювати економісти, політологи, націологи, етнологи, юристи, соціологи, соціальні психологи – теоретики і практики, урядовці і громадськість, історики економічної, політичної і філософської думки. Саме вони повинні довести суспільному загалу, по-перше, загальноукраїнське розуміння УНІ як наріжного каменя і цементуючого чинника у соціогуманістичному фундаменті побудови Нової України. По-друге, що УНІ виступає, як мінімум, у триєдиному європейському форматі – етнічному, національному і цивілізаційному. Цей формат, своєю чергою, має широко імплементуватися, щоб бути глибоко усвідомленим на суспільному, груповому та особистісному рівнях. Формат «три складові на три рівні» – основа концепту системи ідеологічного забезпечення державотворення українського народу, виповнення його євроінтеграційних устремлень та досягнення національної безпеки України для нас, живих, а, головне, – ще нерождених.

І, по-третє, якщо характеристикам «СУГ» надати статусу наскрізних пріоритетів національної економіки та доміант регіональної політики, то УНІ набуде не тільки концентрованого виразу загальнонаціональних інтересів та патріотичних почуттів українців, а і трансформується в стратегію – державні програми консолідації дій нації щодо пріоритетного використання інтелектуально-інноваційних чинників творення модерної спільноти. Цій спільноті будуть притаманні високі знання, культура, досягнення науки, інформаційних та нанотехнологій, їх належна мобільність. Розуміємо мобільність не лише як п'яту свободу (поряд з капіталом, товаром, робочою силою і послугами) руху знань між державами, а й як швидкість (динаміку, безперервність) передачі традиційних, генерування і впровадження нових знань всередині країни для розвитку ідентичності нації, тягlosti її розвитку.

З огляду на це, виокремлюємо Малу національну ідею – «Знання, інформація і рух (чин, дія)» як частину Великої стратегічної ідеї, точніше як тактичний її робочий інструментарій. Це означає, що в доданій вартості вітчизняної продукції мають переважати інноваційно-інформаційні, наукомісткі складові. Це, своєю чергою, підтверджує стратегічну важливість чотирьох «і» для розвитку країни: інформація, інтелект, інновації, інвестиції. Власне, Мала ідея за умов глобалізації спрямовує продуцентів лідерської (інсайдерської) інтелектуальної власності, творчу енергію наукової молоді на: інтенсивне використання нових знань, досягнень науки, інтелектуально-інноваційних чинників створення модерної національної держави, економіки знань, її нових укладів, збільшення інвестицій у розвиток людини, культури та інтелектуального капіталу;

побудову інформаційного, громадянського й правового суспільства, збереження генофонду українського народу, тягlosti його розвитку в плані безперервного досягнення високої освіченості, креативності, духовності та моралі; зрештою, пізнання навколишнього світу, зменшення його ентропії та небезпек – внутрішніх і зовнішніх.

Окрім названої вище Малої ідеї, аксіологія державотворення актуалізує інші тактичні гасла (ідеї) як робочі інструментарії втілення складових Великої відповідно до викликів часу, проведення реформ, суспільних трансформацій, потреб безпеки. Їх може бути кілька. Нині в українському соціумі не тільки актуалізувалося гасло часів зародження в Західній Україні кооперативного руху: «Свій до свого по своє», «Наші гроші – в руки своїх», а і аксіологічно трансформувалися і набули нових інформаційних забарвлень і всеукраїнських масштабів низка новітніх – «Не купуймо, не дивімося російське!», «Все для фронту», «Слава Україні – героям слава!», «Україна – єдина!», «Україна – понад усе», «Візьми і зроби!» тощо. Попри те, злочинно забувати «харківські триптихи» УНІ. Йдеться про алгоритм євроінтеграції від Хвильового – «Даєш інтелігенцію!», «Геть від Москви!» і «Даєш Європу!»; та рангжування Шевельовим головних ризиків нашої державності – Москва, українська провінційність та кочубейство.

Отже, введення нації в стратегію (надання статусу) розбудови держави повинно робитися серйозно по-державному, позитивно і заради життя як насушно-домашнє завдання сучасних і прийдешніх поколінь, для яких воно має увійти своєрідним соціальним геномом спадковості розвитку українства, врешті, стати їхнім архетипом. І новостворене Міністерство у справах інформаційної політики буде ефективним емерджентності дій (функцій) в системі виконання цих завдань. Його функції – це не лише розподіл квот теле-радіочастот, а й ідеологія забезпечення творення національної держави, якість інформаційного контенту як для надання споживачам всередині країни, так і за її кордонами. Складові СУГ доцільно досліджувати в комплексі зі особливостями життя України «на межі», що зумовлює її транзитність в плані сучасних інтеграцій, медіаторства, тобто зростання цих феноменів за умов глобалізації та нагальною потребою зупинити подальший наступ агресора-сусіда на національні цінності.

Мається на увазі транзитність не тільки і не стільки як транспортно-просторову, прикордонну чи транснаціональну реальність, скільки соціально-психологічну, духовно-інтелектуальну, ментальну, ідеологічно-світоглядну. національно-патріотичну характеристику життєдіяльності українського народу на «стику» різних навколишніх культур, релігій, військових блоків, економічних і оборонно-політичних союзів, інноваційно-високотехнологічної та мобілізаційно-сировинної моделей розвитку економіки. Тобто мова про толерантне виживання на межі розмаїття звукових, інформаційних просторів, дій економічних і неекономічних чинників, де будь-який із названих і не названих їхньої множини може

статі мультиплікатором суспільного розвитку України, якщо він буде діяти як доцентровий і соборний [9].

Отже, нам треба не лише підвищувати імунітет денаціоналізації, федералізації України окупантами, які далі претендують на наш національний простір, намагаються диктувати державний устрій і вектор інтеграції. Нам потрібно негайно задіяти систему реанімації та адаптації покалічених війною, тобто захисту не тільки «дітей війни» від гітлерівської Німеччини, а й від путінської Росії. Нарешті, слід терміново опрацювати ідеологічні засади збереження власної ідентичності на «межі» не тільки різних просторів (інформаційних, культурно-релігійних, військово-політичних об'єднань тощо), а і безпеки свого буття-життя взагалі. Перед нами кардинально стоїть питання: бути чи не бути? Оонівська система захисту виявилася неспроможною захистити Україну від цинічно-злочинного агресора. Природна толеранція українців, зокрема їх добровільна відмова від атомної зброї зробили з них жертв і заручників агресора, що веде війну ідентичностей на знищення не «наших». Адже, росіяни, представляючи національну меншину, прагнуть насадити ідеологеми «руського мира» більшості корінного народу, продовжуючи війну, знищують генофонд титульної нації. Вихід з цієї ситуації бачиться у впровадженні світом нової соціогуманістичної парадигми бінарного захисту і людини, і нації [4,10]. Це ригористично вимагає від проводу України, по-перше, євроінтеграційних орієнтацій і справжніх реформ. По-друге, надання пріоритетності національним та загальнолюдським цінностям, адекватних світовим стандартам. По-третє, усвідомлення стратегізації складових УНІ та створення для їх реалізації належного простору (середовища) в рамках євроатлантичного правового і військового колективного захисту. За інших умов одній Україні буде вкрай важко. І це слід твердо усвідомити всім.

Адже, Україна, котра: а) після несправедливого поділу її території переможцями Першої та Другої воєн, розпалювачі яких воювали на її території по обидва боки фронтів, змушуючи українців, що мріяли про свободу і власну державу, вмрвати за чужі інтереси; б) у післявоєнний час першою із ослаблених окупантами, особливо в Другій світовій, які, наступаючи і відступаючи, двічі танками зрили її землю, була серед перших засновників ООН, сподіваючись на недопущення нового світового кровопролиття; в) здобувши, нарешті, свою Незалежність, зі зрозумінням поставилася до потреб повернення корінного кримськотатарського народу, злочинно депортованого імперією зла; г) володіючи після розпаду імперії зла третім в світі потенціалом ядерної зброї, добровільно від неї відмовилася, сподіваючись мирно «запанувати у своїй сторонці» завдяки гарантіям безпеки від сильних світу сього – членів Ради Безпеки ООН, – нині переживає анексію Росією Криму. Ця країна, в чергове обманута, проливає кров, захищаючи від російських найманців свої континентальні землі на Сході. Що більше, одна відстоєє європейські цінності; їй лише співчувають.

Власне, насамкінець: чи має ця країна шанси, аби світ почув нові смисли її соціогуманістичної ідеології захисту прав людини і нації, коли далеко вгорі за течією цивілізаційної ріки людства стоїть захланний імперський азіатський Вовк і цинічно стверджує: ті, що внизу, йому, мовляв, каламутять воду, не дають напитися. Йому байдужі чистота води, її течія, хто і де стоїть, каламутить чи ні. Агресивному нападнику «хочеться кушати!». Він сильний, до зубів озброєний, в т.ч. далеко немирним атомом, наділений мандатом постійного члена Ради Безпеки, бо постійно говорить неправду, а відповідальності за постійні злочини – не боїться. Отож, хто ж наступний?!

За таких умов лише при сподіванні на Божу і світову поміч, соборну єдність та віру у власні сили – українству бути! При цьому аксіологія в економіці може допомогти принаймні в трьох домашніх завданнях. Перше. Поставити слово, знання, ідеї, інформацію там, де їм належить бути – Спочатку. Друге. Визначити для себе і світу: яку Україну маємо, хочемо і будемо. Третє, комплексно оцінити майстерність будівничих, їх чесність, патріотизм і добродійність. Щодня вимощувати, за Франком, гостинець в Європу, НАТО, забезпечуючись відповідними реформами, ресурсами, щирими співниками і вірогідною розвідкою щодо загроз неприятеля.

Список використаних джерел

1. Конституція України. (Прийнята 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР) // *Голос України*. – 1996. – 13 липня.
2. *Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»*. Указ Президента України №5/2015 – Про стратегію сталого розвитку «Україна-2020». / Офіційне інтернет-представництво Президента України.
3. Іван Белебега. *Нація і Націоналізм: Від націоналізму до національної ідеї*. / І. О. Белебега. – Харків: ФОП. – 2014. – 240 с.
4. Степан Вовканич. *Соціогуманістичні засади ідеології духовно-інтелектуального забезпечення державотворення в Україні, або Імперативи (р)еволюційних трансформацій гуманітарної політики в умовах загроз буттю українськості*. / С.І. Вовканич. *Препр. наук. доп.* – Львів: ІРД НАН України, – 2014. – 38 с.
5. Геець В.М. *Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: в 3 т.* / В.М. Геець. – К.: Фелікс, 2007.
6. *Європейські цінності* – <https://ru.wikipedia.org>
7. Пасхавер О. «Коли держава неефективна, економіка залежить від неекономічних факторів» / Олександр Пасхавер // *День*. – 2013. – № 120-21 (4003-4004). – С. 2.
8. Субетто А.І. *Ценности в системе общественного интеллекта. «Ценностная война и защита ценностей самоидентификации российской цивилизации»* / А.И. Субетто. – Харків: Соціальна економіка, 2010. – №3. – С. 93-96.
9. *Українська Національна Ідея як духовно-інтелектуальний код соборності народу: етнічний, інтеграційний та цивілізаційний вектори. Матеріали круглого столу*. За ред. професора В.С. Кравціва. Львів: ІРД НАН України, 2011, – 62 с.
10. *Vovkanych Stepan, Can We Survive without the National Idea? Spring – Winter / Stepan Vovkanych // The Ukrainian Quarterly*. – 2012. – № 3-4. – P. 47-58.

References

1. *Konstytutsiia Ukrainy. (1996), Holos Ukrainy (13 July 1996).*
2. *Ukaz Prezidenta Ukrainy (2015), Stratehiia staloho rozvytku «Ukraina – 2020» (2015), available at: Ofitsijne internet- predstavnytstvo Prezidenta Ukrainy.*
3. *Belebekha I. (2014), Natsiia i Natsionalizm: Vid natsionalizmu do natsional'noi idei, FOP, Kharkiv, Ukraina*
4. *Vovkanych S. (2014), Sotsiohumanistychni zasady ideolohii dukhovno-intelektual'noho zabezpechennia derzhavotvorennia v Ukraini, abo Imperatyvy (r) evoliutsiynykh transformatsij humanitarnoi polityky v umovakh zahroz buttiu ukrains'kosti, IRD NAN Ukrainy, Lviv, 38 s.*
5. *Heets' V.M. (2007), Stratehichni vyklyky KhKhI stolittia suspil'stvu ta ekonomitsi Ukrainy: vol. 3 t.*
6. *Yevropejs'ki tsinnosti, available at: wikipedia.org,ru*
7. *Paskhaver O. (2013), “Koly derzhava neefektyvna, ekonomika zalezhyt' vid neekonomichnykh faktoriv”, vol. 120-21 (4003-4004), p. 2.*
8. *Subetto A.Y. (2010), Tsennosty v systeme obschestvennoho yntellekta. «Tsennossnaia vojna y zaschyta tsennostej samoydentyfikatsyy rossyjskoj tsyvylyzatsyy, Sotsyal'naia ekonomyka, vol. 3, pp. 93-96.*
9. *Ukrains'ka Natsional'na Ideia iak dukhovno-intelektual'nyj kod sobornosti narodu: etnichnyj, intehratsijnyj ta tsyvilizatsijnyj vektory (2011), Materialy kruhloho stolu, IRD NAN Ukrainy, Lviv, Ukraina, 62 p.*
9. *Vovkanych S., Can We (2012), Survive without the National Idea? Spring – Winter, The Ukrainian Quarterly, vol. 3-4, pp. 47-58.*

УДК: 331.56.432

З. В. Конопельський

здобувач Львівського національного університету ім. Івана Франка, м. Львів

УКРАЇНСЬКЕ ПРИВАТНИЦТВО І КООПЕРАЦІЯ ГАЛИЧИНИ (1921-1939 рр.)

В статті досліджено засади українського приватництва і кооперації Галичини. Зроблено історичний екскурс по піднятій проблемі у період з 1921 по 1939 рр. Розглянуто основні вимоги, які ставлялися до приватних крамарів та місцевих кооперативів у 40-х роках ХХ століття. В ході дослідження з'ясовано, що основним механізмом господарського дозрівання Галичини була кооперація і приватництво. Вивчено особливості співпраці українського приватництва і кооперації Галичини.

Ключові слова: кооперація, українське, приватництво, Галичина, господарське дозрівання, механізм.

Konopelskyi Z. UKRAINIAN PRIVACY AND COOPERATION OF GALICIA (1921-1939)

The paper studied the principles of cooperation and pryvatnytstva Ukrainian Galicia. Made historical overview on the issue raised in the period from 1921 to 1939 The basic requirements that stavmlmsya to private traders and local cooperatives in 40-ies. The survey found that the main mechanism of economic cooperation was maturing Galicia and pryvatnytstvo. The features of collaboration and cooperation pryvatnytstva Ukrainian Galicia.

Keywords: cooperation, Ukrainian, pryvatnytstvo, Galicia, commercial ripening mechanism.

Процес глобалізації, що реально здійснюється нині у світі, значно посилює вплив ринкових відносин, особливо в країнах з перехідною економікою, підносить на якісно новий рівень роль кооперативних об'єднань і транснаціональних корпорацій, у яких важливу роль виконують саме кооперативні структури.

Дана проблема уже була предметом дослідження науковців. Зокрема в Україні на початку ХХІ ст. даною проблемою займалися В.Стельмах, І.Дьяконова, І.Сало, П.Сениш, Т.Соколенко, які висвітлювали діяльність українського приватництва і кооперації України та Росії у ХVІІІ – ХХст.ст. Дослідники Б.Лановик, З.Матисякевич, Р.Матейко, М.Лазарович, М.Крупка досліджували діяльність українського приватництва і кооперації, однак окремі їх аспекти з'ясовані не повністю.

У промислово розвинутих країнах добре розуміють, наскільки важливі кооперативи для ринкової економіки.

За останні 100 років у більшості таких держав кооперативи перетворилися в міцні економічні

самоорганізовані структури, в єдині системи на місцевому, національному, регіональному і міжнародному рівнях.

Про діалектику спільної національної роботи писав В. Несторович, наголошуючи на тому, що «кооперація і приватна підприємчивість доповнюють взаємно у своїй господарсько-національній місії, а тому не сміє бути між ними ворожнечі, бо навіть тільки потурання толеранції, а мусить бути співпраця». В унісон цьому звучать слова визначного громадського й кооперативного діяча Ю. Павликовського про те, що ці два напрями національної господарської розбудови, які ґрунтуються на різних світоглядних засадах і «вживають різних, питомих кожному з них, методів праці» однаково «потрібні українському народові». На його думку, «існування їх є оправдане історичними та психічними умовами розвитку українського народу, а відношення до них кристалізується на основах аналізу наставлення верстату праці, який відповідає поняттю національної потреби тоді, коли повстає як необхідна конечність праці народу над собою». Виходячи із цього, Ю.